

Гриценко І. С.,
доктор юридичних наук, доцент,
Заслужений юрист України,
декан юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Прилуцький С. В.,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри правосуддя
юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ВПЛИВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА СТАНОВЛЕННЯ СУДОВОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Обґрунтовується ключова теза про те, що компроміс між державою та громадянським суспільством у питаннях організації судової влади та здійснення правосуддя реалізується передусім у формі громадянського контролю. В роботі системно досліджуються організаційно-правові форми, за допомогою яких громадянське суспільство впливає на судову владу. Обстоюється положення про те, що суспільство має здійснювати вплив на судову владу через відповідні механізми організації суддівського корпусу та безпосередньої участі його представників (народних засідателів, присяжних) при здійсненні правосуддя. Рівновагу між суспільством та державою забезпечує адвокатура, як незалежний правозахисний інститут громадянського суспільства. Крім того, громадянський контроль за судовою владою здійснюється через відкритість процесу правосуддя (гласність та відкритість судочинства), доступність ЗМІ до судової інформації та її об'єктивне висвітлення; доступність судових рішень.

Ключові слова: громадянське суспільство, правова держава, суд, судова влада, правосуддя.

Обосновывается тезис о том, что компромисс между государством и гражданским обществом в вопросах организации судебной власти и осуществления правосудия реализуется, прежде всего, в форме гражданского контроля. В работе системно исследуются организационно-правовые формы, с помощью которых гражданское общество влияет

на судебную власть. Усматривается, что общество должно осуществлять влияние на судебную власть, прежде всего через соответствующие механизмы организации судебного корпуса и непосредственного участия его представителей (народных заседателей, присяжных) при осуществлении правосудия. Равновесие между обществом и государством обеспечивает адвокатура, как независимый правозащитный институт гражданского общества. Кроме того, гражданский контроль над судебной властью осуществляется через открытость процесса правосудия (гласность и открытость судопроизводства), доступность СМИ к судебной информации, ее объективное освещение; доступность судебных решений.

Ключевые слова: гражданское общество, правовое государство, суд, судебная власть, правосудие.

Самостійна судова влада у правовій країні – це передусім результат складного соціально-політичного процесу, що відбувається у механізмі організації публічної влади, та який досягається між державою та громадянським суспільством. Так, саме завдяки відповідним правовим інститутам суспільство має попереджати і не допускати виключну підлеглисть судової влади державі в особі її органів та посадових осіб. Компроміс між державою та громадянським суспільством у питаннях організації судової влади та здійснення правосуддя реалізується передусім у формі громадянського контролю. Зокрема, суспільство має здійснювати вплив через відповідні механізми організації суддівського корпусу, а також шляхом безпосередньої участі його представників (народних засідателів, присяжних) при здійсненні правосуддя. Рівновагу між суспільством та державою забезпечує адвокатура, як незалежний правозахисний інститут громадянського суспільства. Крім того, громадянський контроль за судовою владою здійснюється через відкритість процесу правосуддя (гласність та відкритість судочинства), доступність ЗМІ до судової інформації та її об'єктивне висвітлення.

Безумовно, однією з головних форм прямого народовладдя та водночас суспільного контролю за діяльністю судової влади є безпосередня участь громадян у здійсненні правосуддя. Як справедливо зазначає з цього питання В. С. Бігун,

забезпечення фактичного (реального) народного представництва у здійсненні правосуддя як форми реалізації судової влади – одна з передумов поновлення єдності влади, джерелом якої є людина.

Народне представництво у сфері здійснення судової влади, зокрема правосуддя, відповідає принципів народного суверенітету, якщо виходити з того, що джерелом влади є саме народ (а не держава). Інакше держава вважатиме здійснення правосуддя винятково державним видом діяльності й вирішуватиме, на рівні доцільності, а не права, чи допускати народне представництво до здійснення правосуддя [1, с. 25].

Тому безперечно, одним із найвагоміших здобутків людської цивілізації у протистоянні судовій бюрократії – є суд присяжних чи відповідні моделі судових колегій з прямою участю представників народу (суд шеффенів, суд асизів). Непрофесійні судді виражають суверенну волю народу в сфері відправлення правосуддя, протистоять чиновницькій слухняності постійних суддів, здійснюють соціальний контроль за відправленням правосуддя, забезпечують справедливе вирішення судових справ, поширюють позитивні правові ідеї, сприйняті в суді [2, с. 174]. Тому суди з народним представництвом у сучасному світі є одним із найбільш ефективних засобів досягнення консенсусу між владою та суспільством [3, с. 165, 171].

Крім суду за участю народних представників – шеффенів (народних засідателів), присяжних, можна виокремити ще

ряд окремих форм та методів реалізації народовладдя у здійсненні судової влади, зокрема: мирові судді; народний суд (за умови виборності суддів); механізми виборності та відкликання суддів народом; медіація як спосіб санкціонованого вирішення спору; участь громадськості у судових процесах (за певних умов); оцінка громадськістю якості судочинства як послуги, наприклад, шляхом опитування (акцент не на правовій чи іншій оцінці судового рішення, а на якості процесу здійснення правосуддя) [4, с. 109].

Так, одним із важливих елементів участі громадянського суспільства в системі організації та здійснення судової влади є мировий суд. Традиція здійснення мирового правосуддя не юристами, робота яких є безоплатною (а це означає, що вони нічим не зобов'язані державній владі, а тому є більш об'єктивними), збереглася в Англії, а також у деяких інших країнах, наприклад, у Італії, ПАР, до цього часу. Досить часто як безоплатні мирові судді виступають і професійні адвокати (баристери). Важливо зазначити, що безкорисливе служіння суспільству як мирового судді вважається достатнім для доступу громадянина до більш високої політичної кар'єри (наприклад, обрання до Палати громад парламенту Великої Британії). У певному сенсі мирове судочинство можна порівняти з судом присяжних у мініатюрі, оскільки вони обидва виконують одну і ту саму роль незалежного народного правосуддя. Проте в континентальній Європі, у тому числі в царській Росії, мирові судді, як правило, були судовими чиновниками (магістрами) нижчого рангу, які отримували платню від держави; винятком з цього правила у ряді випадків були лише так звані почесні мирові судді, якими зазвичай ставали відомі та поважні люди.

На думку О. В. Смирнова, потрібно повернутися до витоків цього особливого судочинства, зробивши мирового суддю виключно почесною посадою, яка не оплачується зовсім або оплачу-

ється досить скромно (краще за рахунок муніципальних коштів). Обійняти таку посаду спромоглися б головним чином люди із середнього класу, які не особливо потребують утримання від держави і готові працювати «не за страх, а за совість», або заради того, щоб одержати юридичний досвід чи стати відомим, або для старту політичної кар'єри тощо. Такі охочі з надлишком знайдуться серед адвокатів, політиків місцевого і муніципального рівнів влади, членів політичних партій та громадських рухів, викладачів і випускників юридичних вузів. Таке правосуддя буде насправді найбільш відкритим і прозорим для громадянського суспільства.

Варто нагадати, що запровадження мирової юстиції під час судової реформи 1864 р. мало величезний вплив на розвиток суспільних відносин в Україні, яка була складовою царської Росії. Гласне судочинство сприяло перетворенню буденної правосвідомості з патріархальної на громадянську. Громадянська правосвідомість не може сформуватися, якщо населення є юридично безграмотним. Повага до закону неможлива без його знання. У кріпосній Росії рівень знання законів був невисоким. Уявлення про право, що існували в народі, деколи серйозно контрастували з найважливішими юридичними принципами, що визнавалися цивілізованим суспільством, створюючи базу для деспотичного свавілля. Проведення судової реформи 1864 р., введення гласного суду сприяло правовій освіті всіх верств населення, впровадженню в суспільну свідомість уявлення про рівність усіх перед законом незалежно від станової належності, статусу на службі, у сім'ї. Реформа сприяла гуманізації суспільних відносин, спонукала суспільство бачити і засуджувати свавілля, що стало нормою життя [5, с. 99].

Ще однією необхідною умовою здійснення ефективного громадянського контролю за судовою владою і правосуддям є забезпечення їх прозорості. Водночас «прозорість правосуддя» – особлива

проблема, оскільки вона має не тільки юридичний, а передусім політичний характер. Держава і громадянське суспільство ще не стали тут рівноправними партнерами, а тільки мають намір ними стати. Бюрократичні традиції державного управління не можуть бути змінені самою державою – для цього потрібно, щоб реформами рухав могутніший стимул, аніж посадові інструкції і пасивний офіційний інтерес. Таким стимулом може виступити тільки приватна зацікавленість громадян. У змагальному правосудді індивід, за визначенням, є стороною рівноправною з державою, і саме тут він має шанс реально, а не декларативно змусити державу зважати на свої права і законні інтереси. Проте суддівський корпус ще не цілком готовий до такого сприйняття завдань правосуддя. Більшість суддів як і раніше розуміють його призначення переважно як знаряддя боротьби зі злочинністю, а не як заходи, спрямовані на досягнення індивідуальної справедливості у праві. Багато хто з них демонструє зневагу до законних інтересів особи на користь інтересів держави, а деколи – слабке знання закону і низький професіоналізм. Тому відкритість судочинства повинна виконувати тут не тільки і не стільки технічне завдання юридичної економії, а, головним чином, мати за мету кардинальне підвищення якості процесуальної діяльності і судових актів за рахунок повного або принаймні достатньо репрезентативного їх публічного висвітлення й обговорення.

Публічність або відкритість правосуддя – значно глибше поняття, аніж просто гласне провадження судового розгляду чи оголошення вироку. По суті, вона – пріоритет громадянського суспільства над державою у судочинстві [6].

Юридичною і суспільною практикою вироблені певні форми контролю суспільства над правосуддям: гласність процедури судочинства; демократичний порядок формування судової системи і суддівського корпусу; поінфор-

мованість суспільства про механізм функціонування судової влади, ухвалені нею рішення, призначення й особисті якості її представників, а також надання гласності і відкритості всіх цих питань у рамках публічного обговорення. У сукупності це становить відкритість та прозорість (транспарентність) правосуддя, які мають забезпечити:

- контроль громадянського суспільства за незалежністю і справедливістю судочинства;

- створення умов для одноманітності практики застосування і дотримання закону;

- забезпечення юридичної економії, яка дає змогу учасникам процесу повно й оперативно охопити як весь нормативний матеріал, так і практику його судового застосування [7, с. 6; 8].

Тому, як справедливо акцентує увагу О.О. Овсяннікова, транспарентність судової влади – необхідна умова здійснення ефективного громадського контролю. Транспарентна судова влада дасть змогу суспільству контролювати забезпечення незалежності та справедливості судочинства, створить умови для формування одноманітної практики застосування і дотримання закону, а також дасть змогу учасникам судового процесу повно й оперативно охопити як весь нормативний матеріал, так і практику його судового застосування [9, с. 236–237].

Неабияку роль у відносинах судової влади та громадянського суспільства відіграють ЗМІ, які мають великий вплив на формування суспільної свідомості, громадської думки щодо тих чи інших суспільно-політичних явищ або процесів.

Засоби масової інформації, на думку Ю.С. Сідої, виконують соціально-юстифікуючу роль, тобто так чи інакше присвоюють собі функцію відкритого роздуму про ті чи інші аспекти діяльності суду з погляду правосудності. Водночас ЗМІ формують громадську думку щодо діяльності судової влади. Таке публічне обговорення є втіленням конституційного принципу свободи і має відповіда-

ти вимогам ст. 17 Конституції України. У цьому сенсі свобода ЗМІ може бути обмежена з метою запобігти зловживанню свободою слова, не запроваджуючи при цьому будь-якої цензури.

Для більш змістовного зв'язку судової влади і громадськості потрібне застосування таких соціальних технологій як опитування громадської думки; організація й проведення зустрічей із громадськістю; телевізійні виступи «перших осіб», які представляють судову владу України; проведення теледебатів; інформаційний вплив на громадян за допомогою мережі Інтернет тощо. Все це повинно дати змогу судовій владі зміцнити в системі державної влади, підвищити свій авторитет, підтримати принцип зворотного зв'язку з громадськістю [10, с. 9–10].

Водночас контент-аналіз багатьох центральних, обласних, районних газет свідчить про те, що в цілому мають місце взаємна недовіра й підозрливість у відносинах між ЗМІ та суддями. Цю недовіру з боку суддів можна пояснити також гіпертрофованим почуттям професійної суверенності, посягання на яку вважається неприпустимим. У свою чергу журналісти, наділені наданим їм правом вільного огляду і висвітлення в засобах масової інформації соціальних процесів, не можуть миритися з тими обмеженнями, які встановлює для них суд стосовно реалізації права вільно збирати і поширювати відомості, мати до них необмежений доступ. Відбувається трансформація свободи журналіста в публічне владне право, що сприймається з боку суду як посягання на імунітет судової влади. Якщо закон надає право втручання у простір судової влади через свободу слова, думки, доступний пошук інформації в цій публічній сфері і свободу її поширення, то таке втручання повинне здійснюватися в межах етичних норм, а також за визначеними правилами інформаційного доступу до правосуддя, виходячи з загальноприйнятих моделей, відповідно до чинного законо-

давства як щодо доступу до інформації, так і щодо способу, методу і характеру її поширення засобами масової інформації [10, с. 10–11].

Тим самим стосунки судів зі ЗМІ вимагають створення ефективної системи взаємодії та можуть бути визнані одним із пріоритетних напрямів демократизації сучасної України. При цьому однією з гарантій дотримання законності, об'єктивності й гласності при здійсненні правосуддя є інформування суспільства через засоби масової інформації про діяльність як судової системи в цілому, так і окремих суддів. Висвітлення цих питань через медіа формує правосвідомість та правову культуру в суспільстві, визначає рівень його поваги та довіри до судової влади.

Проте на практиці можуть мати місце випадки, коли публікації в ЗМІ не тільки не підвищують авторитет судової влади та не сприяють зростанню рівня довіри, а навпаки, применшують її авторитет або взагалі шкодять їй. Такі публікації можуть бути розміщені в газетах, на сайтах, повідомленнях інформаційних агентств та в програмах телерадіоорганізацій. Проведений аналіз повідомлень на судову тематику вказує на те, що зазначена інформація поширюється не лише журналістами. Ініціатива її поширення може надходити від політиків, державних службовців, сторін у процесі, пересічних громадян.

У таких випадках представникам органів судової влади в регіоні, а саме суддям, головам місцевих судів, голові апеляційного суду, органам суддівського самоврядування та об'єднанням суддів потрібно чітко знати, як реагувати на такі проблемні ситуації та уявляти механізми запобігання їх поширенню. Тому, якщо про існування зазначеної публікації стало відомо судді або суддям на адміністративних посадах, мають бути вжиті необхідні заходи.

Обмежень допуску журналістів на судові засідання, крім тих, що встановлені законом, існувати не повинно.

Журналісти мають право бути присутніми на всіх відкритих судових засіданнях та на відкритих оголошеннях судових рішень без попередньої акредитації. Проте, проведення в залі судового засідання фотозйомки, відеозапису, транслявання судового засідання по радіо і телебаченню, а також проведення звукозапису із застосуванням стаціонарної апаратури допускаються на підставі ухвали суду, що приймається з урахуванням думки сторін та можливості проведення таких дій без шкоди для судового розгляду (ч. 6 ст. 27 КПК України).

Усі рішення судів проголошуються відкрито. Отже, присутність журналістів на судових засіданнях забезпечує реальну можливість ознайомлення з судовими рішеннями. Правом отримання копії судового рішення згідно з процесуальним законодавством наділені лише сторони у справі. У ст. 9 Закону України «Про доступ до судових рішень» передбачено, що особи, які не брали участі у справі, можуть звернутися до апарату відповідного суду з письмовою заявою щодо отримання копії рішення або ознайомлення з ним у повному обсязі, якщо судові рішення безпосередньо стосуються їх прав, свобод, інтересів чи обов'язків. Закон визначає певну процедуру подання та розгляду таких заяв. Рішення в цьому разі приймає відповідна службова особа апарату суду. Наявність такого порядку одержання доступу до судових рішень створює формальні підстави для відмови в задоволенні клопотання ЗМІ щодо отримання доступу до таких рішень. Наведені підстави не відповідають загальним принципам відкритості інформації та принципу публічного проголошення рішення. Офіційне оприлюднення судових рішень відбувається через їх розміщення на веб-порталі судової влади України в Єдиному державному реєстрі судових рішень (www.court.gov.ua або за прямою адресою www.reyestr.court.gov.ua).

При зверненні журналіста до судді з метою взяти інтерв'ю останній повинен використати таку ситуацію, як ре-

альну можливість повідомити громадян про важливі речі: загальні питання роботи судової системи, необхідність дотримання незалежності судової влади, можливість довести до відома населення інформацію про великий обсяг роботи, яку виконують судді.

Критика дій судді у публікації в ЗМІ є неоднозначним питанням. І тут варто пам'ятати, що відповідно до рішення Європейського суду з прав людини у справі «Де Гаєс та Гійзельс проти Бельгії» (1997 р.) Суд визнав, що «судді мають бути захищені від деструктивних випадків з боку ЗМІ, що не базуються на жодній фактичній підставі». Водночас якщо критика судових проблем або окремих суддів спирається на «належні та ретельні журналістські розслідування, що є частиною громадського обговорення важливих суспільних потреб», то підстав обмежувати свободу мас-медіа немає.

Неабияке значення має також інший висновок Суду: «судді мусять виявляти розважливості, що не дозволяє їм (на відміну, наприклад, від політиків) відповідати на різку критику» [11, с. 47–50].

Відповідно до Рекомендації СМ/Рес (2010) 12 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки судові провадження та питання, що стосуються здійснення правосуддя, становлять громадський інтерес. Проте право на отримання інформації щодо судових питань має виконуватися з урахуванням обмежень, встановлених зважаючи на незалежність судової влади. У зв'язку з цим схвалюється створення посад речників судів чи відділів з питань преси та зв'язків із громадськістю у сфері відповідальності судів або при радах суддів чи інших незалежних органах влади. Суддям слід виявляти стриманість у відносинах із засобами масової інформації.

Водночас судді не можуть ефективно здійснювати правосуддя без довіри громадськості, адже вони є частиною суспільства, якому служать. Їм слід

бути обізнаними щодо очікувань громадськості від судової системи та скарг на її функціонування. Цьому могла б сприяти наявність постійних механізмів отримання такої інформації, створених радами суддів чи іншими незалежними органами [12].

Таким чином, головна мета у відносинах судової влади зі ЗМІ – досягнення «золотої середини», щоб суддя був захищений від тиску громадської думки, нав'язаної висновками ЗМІ у справі, що розглядається чи буде розглядатися. Водночас, суспільство повинно мати вільний доступ до зали судового засідання через ЗМІ. І як справедливо зазначив президент Конституційного трибуналу Польщі, професор М. Саф'ян, суди не повинні боятися громадської думки і не повинні бути звільнені від критики ЗМІ. Юридична сила та остаточність вироків не виключають можливості такої критики, оскільки правосуддя є одним із найважливіших учасників суспільної гри в демократичній правовій державі. Також не можна будувати авторитету судів на заборонах і відсутності доступу до інформації. Як правило, це має зворотний ефект [13, с. 119].

Тому важливою умовою відкритості судової влади для суспільства є доступність до судових рішень як правовий порядок, що забезпечує відкритість діяльності судів, прогнозованість судових рішень та сприяє однаково застосуванню законодавства та судової практики. Правовою основою доступності до судових рішень є Закони України «Про доступ до судових рішень» (2006 р.) та «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» (2006 р.). Згідно з положеннями, що встановлюють доступність судових рішень, кожен має право на доступ до судових рішень у порядку, визначеному законом. Це право забезпечується офіційним оприлюдненням судових рішень на офіційному веб-порталі судової влади України. Судові рішення можуть публікуватися в друкованих виданнях, поши-

рюватися в електронній формі. Особам, які брали участь у справі, забезпечується доступ до судових рішень у їхній справі в порядку, встановленому процесуальним законом, а особи, які не брали участі у справі, мають право ознайомитися з судовим рішенням у повному обсязі, якщо воно безпосередньо стосується їх прав, свобод, інтересів чи обов'язків. Для доступу до судових рішень судів загальної юрисдикції Державна судова адміністрація України забезпечує ведення Єдиного державного реєстру судових рішень.

Судові рішення, внесені до цього реєстру, є відкритими для безоплатного цілодобового доступу на офіційному веб-порталі судової влади України. Для реалізації права доступності до судових рішень, внесених до реєстру, користувачеві надаються можливості пошуку, перегляду, копіювання та роздрукування судових рішень або їх частин. Будь-які обмеження права вільного користування офіційним веб-порталом судової влади України не допускаються, крім випадків, визначених Законом України «Про доступ до судових рішень». Судді мають право на доступ до всіх інформаційних ресурсів реєстру. Доступ суддів до державної таємниці, що міститься в судових рішеннях, забезпечується відповідно до Закону України «Про державну таємницю».

Судові рішення, внесені до реєстру, можуть офіційно публікуватися у друкованих виданнях. Судові рішення вважаються офіційно опублікованими за умови посвідчення органом, який забезпечує ведення реєстру, відповідності судових рішень оригіналам або електронним копіям судових рішень, внесених до реєстру. Судові рішення можуть офіційно публікуватися в скороченому обсязі, якщо це виправдано метою видання. Кожен має право повністю або частково відтворювати судові рішення, що проголошені судом прилюдно, у будь-який спосіб, у тому числі через оприлюднення в друкованих виданнях, у засобах масової інформації, створення електро-

них баз даних судових рішень. Будь-яке редагування тексту судового рішення не повинно спотворювати його змісту. Суд при здійсненні судочинства може використовувати лише текст судового рішення, який опубліковано офіційно або внесено до реєстру. У текстах судових рішень, що відкриті для загального доступу через оприлюднення на офіційному веб-порталі судової влади або офіційно опубліковані, не можуть бути розголошені відомості, що дають можливість ідентифікувати фізичну особу. Такі відомості замінюються літерними або цифровими позначеннями.

Окремий порядок забезпечення доступності судових рішень встановлено щодо рішень Європейського суду з прав людини у справі проти України, яким визнано порушення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.), рішень щодо справедливої сатисфакції у справі проти України, рішень щодо дружнього врегулювання у справі проти України. Протягом трьох днів від дня одержання повідомлення про набуття рішенням статусу остаточного орган, відповідальний за забезпечення представництва України в Європейському суді з прав людини та виконання його рішень, готує та надсилає для опублікування в газетах «Урядовий кур'єр» і «Голос України» стислий виклад рішення українською мовою, яке публікується протягом семи днів від дня його одержання. Протягом трьох днів орган, відповідальний за забезпечення представництва України в Європейському суді з прав людини, на виконання його рішень надсилає стислий виклад рішення стягувачеві, Уповноваженому Верховної Ради

України з прав людини, всім державним органам, посадовим особам та іншим суб'єктам, прямо причетним до справи, за якою постановлено рішення, разом з копією оригінального тексту. З метою виконання заходів загального характеру держава забезпечує переклад та опублікування повних текстів рішень українською мовою спеціалізованим у питаннях практики Європейського суду з прав людини юридичним виданням, що має поширення у професійному середовищі правників. Автентичність перекладу повних текстів рішень засвідчується органом, відповідальним за забезпечення представництва України в Європейському суді з прав людини та виконання його рішень.

Забезпечення суддів опублікованим перекладом повних текстів рішень покладається на державний орган, відповідальний за організаційно-матеріальне забезпечення судів.

Запровадження правових механізмів доступності до судових рішень має відігравати ряд важливих функцій. Насамперед має оптимізуватися правозастосовна практика через призму одноманітного розуміння тих чи інших колізійних норм, що вирішуються судовою практикою. Окрім того, практикуючи юридична громадськість матиме змогу звертатися та апелювати до попередніх судових рішень, у яких вирішувалися аналогічні правові конфлікти чи застосовувалися аналогічні норми права і тим самим активно впливати на стабільність судової практики. Саме доступність до судових рішень має стати і важливою умовою доступності до верховенства права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бігун В. С. Правосуддя як здійснення народовладдя. Присяжне анулювання закону / В. С. Бігун // Антропология права: філософський та юридичний виміри (стан, проблеми, перспективи): Матеріали Міжнародного «круглого столу» (м. Львів, 4–5 грудня 2009 р.). – Л., 2009. – С. 17–29.
2. Петрухин И. Л. Правосудие: время реформ / И. Л. Петрухин. – М.: Наука, 1991. – 208 с.
3. Право и общество: от конфликта к консенсусу: монография / Под общ. ред. В. П. Сальникова, Р. А. Ромашова. – СПб., 2004. – 480 с.
4. Бігун В. С. Філософія правосуддя: ідея та здійснення: монографія / В. С. Бігун. – К., 2011. – 303 с.

5. *Попова А. Д.* Судебная реформа 1864 года и развитие гражданского общества во второй половине XIX века / А. Д. Попова // *Общественные науки и современность*. – 2002. – № 3. – С. 89–100.
6. *Смирнов А. В.* Проблемы открытости судебной власти для гражданского общества. Экспертное исследование на основе правоприменительной практики уголовных судов Санкт-Петербурга и Ленинградской области / А. В. Смирнов: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.kalinovsky-k.narod.ru/b/sav-tr0.htm
7. *Смирнов А. В.* Транспарентность судебной власти и её роль в современном обществе / А. В. Смирнов // *Судейская газета*. – 2008. – № 1–2(47–58).
8. *Смирнов А. В.* Публичность (открытость) судебной власти как условие демократии в России / А. В. Смирнов: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://kalinovsky-k.narod.ru/b/st/smirnov2004.htm>
9. *Овсяннікова О.* Транспарентність судової влади: поняття та зміст // *Вісник Академії правових наук України* / О. Овсяннікова. – 2008. – № 4 (55). – С. 228–237.
10. *Сіда Ю. С.* Судова влада в умовах трансформації українського суспільства: Автореф. дис... к. с. н.: спец. 22.00.04 / Ю. С. Сіда; Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2005. – 19 с.
11. *Регіональна модель зміцнення незалежності суддів: Практичний посібник для рад суддів* / Кол. авт., Рада суддів України, Центр суддівських студій, Асоціація суддів України. – К.: Поліграф-Експрес, 2009. – 100 с.
12. *Рекомендація CM/Res (2010) 12* Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки [Електронний ресурс] // Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_a38
13. *Саф'ян М.* Роль суддів при побудові громадянського суспільства / М. Саф'ян // *Судоустрій і судочинство в Україні*. – 2007. – № 7. – С. 114–121.

Gritsenko I., Priluckiy S. Influence of civil society on becoming of department judicial in Ukraine.

A thesis is grounded that a compromise between the state and civil society in the questions of organization of department judicial and realization of justice will be realized, foremost, in form civil control. Legal forms by means of which civil society influences on a department judicial are system investigated in – process. Seen, that society must carry out influence on a department judicial, foremost through the corresponding mechanisms of organization of judge corps and direct participation of his representatives (folk assessors, jurors) during realization of justice. An equilibrium between society and state is provided by advocacy, as independent law-enforcement institute of civil society. In addition, civil control above a department judicial comes true through the openness of process of justice (publicity and openness of rule – making), availability of MASS – MEDIA to judicial information, her objective illumination; availability of court decisions.

Keywords: *civil society, legal state, court, department judicial, justice.*

Стаття надійшла до редакції журналу 12.09.2014 р.